

Samisk opplæring - rettigheter og plikter

Elevenes rett til opplæring i eller på samisk –
hva innebærer dette for skoleeier?

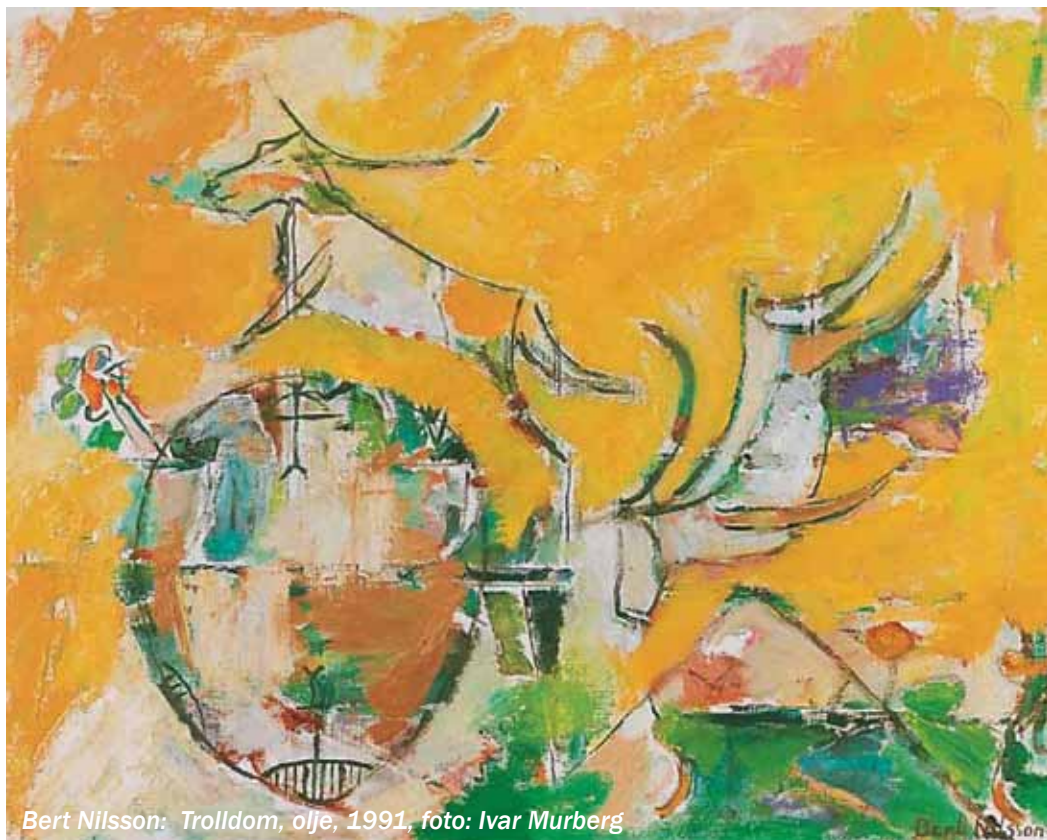
RETTE TIL OPPLÆRING

Samiske elever har rett til opplæring i samisk uansett hvor de bor i landet. Dette betyr at samiske elever har rett til opplæring i samisk språk.

Elevene velger selv hvilket av de tre samiske språkene de ønsker opplæring i. De elevene som bor i et samisk distrikt har rett til opplæring i og på samisk. Dette innebærer at elevene har rett til opplæring i andre fag på samisk. Skoleeier har det overordnede ansvaret for at elevenes rettigheter til samisk opplæring blir oppfylt.

SKOLEEIEREN HAR PLIKT TIL   INFORMERE

Forvaltningsloven pålegger skoleeier å informere og veilede elever og foreldre som har spørsmål til retten og plikten til opplæring i og på samisk. Det er opplæringslovens kapittel 6 som regulerer opplæring i og på samisk.

Bert Nilsson: Trolldom, olje, 1991, foto: Ivar Murberg

DET FINNES TO LÆREPLANVERK:

- Læreplanverket Kunnskapsløftet (LK06)
- Læreplanverket Kunnskapsløftet – Samisk (LK06-s)

Læreplanverket Kunnskapsløftet – Samisk inneholder læreplaner for faget samisk og læreplaner for fag hvor det er utarbeidet egne samiske parallelle læreplaner for grunnskolen, for gjennomgående fag og for fellesfag og programfag i videregående opplæring. I fag hvor det ikke er utarbeidet egne parallelle samiske læreplaner, gjelder læreplanene i LK06 også for elever som mottar opplæring i og på samisk.

LK06-s omfatter blant annet læreplanene for faget samisk som førstespråk, norsk for elever med samisk som førstespråk og samisk som andrespråk. Disse gjelder også for elever utenfor samisk distrikt som har rett til opplæring i faget samisk, men som ikke får opplæring etter det samiske læreplanverket i andre fag.

SAMISK OPPLÆRING I GRUNNSKOLEN

Alle samiske elever i grunnskolealder som bor utenfor samiske distrikt har også rett til opplæring i samisk. Elever bosatt i samisk distrikt har rett til opplæring i og på samisk. Når minst ti elever i en kommune utenfor samisk distrikt ønsker opplæring i og på samisk, skal de få opplæring i og på samisk så lenge det er minst seks elever igjen i gruppen.

Alle skoleeiere skal tilby opplæring i samisk til samiske elever i grunnskolealder. Dette betyr at alle elever som er samer har denne retten uavhengig av om de bor for eksempel i Hordaland eller Buskerud.

DEFINISJONER:

Same: Person som kan skrives inn i samemanntallet (sameloven § 2-6), og barn av de som kan skrives inn.

Samisk: Begrepet samisk språk slik det er benyttet i opplæringsloven kapittel 6, er en samlebetegnelse for alle de tre samiske språkene, og betyr nordsamisk, lulesamisk eller sørsamisk.

Samisk distrikt: De kommunene som inngår i forvaltningsområdet for samiske språk (sameloven § 3-1). Følgende 9 kommuner er samiske distrikt; Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana, Kåfjord, Tysfjord, Lavangen og Snåsa.

Retten til opplæring i samisk innebærer:

- Elevene (foresatte) får velge hvilket samisk språk de skal ha opplæring i – nord-samisk, lulesamisk eller sørsamisk.
- Læreplanverket Kunnskapsløftet – Samisk gjelder.
- Skoleeier må tilby alternativ opplæring (for eksempel fjernundervisning) dersom det ikke finnes egnet personale.
- Elevene kan velge samisk som første eller andrespråk.
- Elevene er fritatt fra fremmedspråk/språklig fordypning, men har rett til å velge slik fordypning dersom de ønsker det.

Jon Ole Andersen: guksi; riknute bjørk, horn, sølvstift, foto: Arvid Sveen.

© Jon Ole Andersen/BONO

Skoleeiere i samisk distrikt skal tilby opplæring i og på samisk til alle i grunnskolealder. Dette innebærer:

- Læreplanverket Kunnskapsløftet - Samisk gjelder.
- Fag og timefordelingen er bindende.
- Skolen(e) må ha personale med relevant kompetanse.
- Elevene skal tilbys samisk som første eller andrespråk.
- Elevene (foresatte) må selv få velge hvilket samisk språk de skal ha opplæring i.
- Elevene er fritatt fra fremmedspråk/språklig fordypning, men har rett til å velge slik fordypning dersom de ønsker det.

Bruk av LK06-s i samisk distrikt innebærer at elevene får opplæring etter de likeverdige parallelle samiske læreplaner i fagene samfunnsfag, musikk, mat og helse, duodji, naturfag, RLE, norsk for elever med samisk som førstespråk.

Skoleeiere skal sørge for at alle skoler har tilgang på nødvendige læremidler, men kommunene har ikke plikt til å utarbeide nye læremidler.

SAMISK OPPLÆRING I VIDEREGÅENDE SKOLE

Alle samiske elever i videregående opplæring har rett til opplæring i samisk uavhengig av hvor de bor i landet.

Skoleeier plikter å gi veiledning og informasjon til elever og foresatte som har spørsmål knyttet til opplæring i og på samisk og gi opplæring i samisk til de som har rett til det.

Alle skoleeiere skal tilby opplæring i samisk til samer i videregående skole.

Dette innebærer:

- Elevene (foresatte) får velge hvilket samisk språk de skal ha opplæring i – nordsamisk, lulesamisk eller sørsamisk.
- Undervisningen skal legges opp i tråd med Læreplanverket Kunnskapsløftet – Samisk.
- Eleven har rett til opplæring i samisk selv om eleven ikke hadde undervisning i samisk i grunnskolen.
- Skoleeier må tilby alternativ opplæring (for eksempel fjernundervisning) dersom de ikke har personale med relevant kompetanse.
- Elever som får opplæring i samisk som første eller andrespråk har fritak for opplæring i fremmedspråk og de samme elevene har fritak for opplæring i skriftlig sidemål.

Opplæring på samisk gis ved de statlige samiske videregående skolene i Kautokeino og Karasjok og opplæring gis etter Læreplanverket Kunnskapsløftet – Samisk.

Skoleeier kan tilby samisk som fremmedspråk om de ønsker det.

FJERNUNDERVISNING

Skoleeier som ikke har lærer som kan gi opplæring i samisk, må tilby sine elever opplæring i samisk ved bruk av alternative opplæringsformer. I forskrift til opplæringsloven § 7-1 om alternative opplæringsformer, er fjernundervisning ett av flere alternativer. Det tilbys i dag fjernundervisning i samiske språk både på grunnskolen og i videregående skole.

Fylkesmannen i Nordland har koordineringsansvar for sør- og lulesamisk fjernundervisning, og Fylkesmannen i Finnmark har koordineringsansvar for nordsamisk fjernundervisning. Det er flere og flere elever som får sitt opplæringstilbud i samisk gjennom fjernundervisning. Som en del av fjernundervisningstilbudet er det i tillegg elever som i perioder hospiterer ved skoler i samiske områder.

Mer informasjon om fjernundervisning finnes på www.fylkesmannen.no og i Utdanningsdirektoratets plan for samisk fjernundervisning: www.udir.no/Brosjyrer/Plan-for-samisk-fjernundervisning-2009

LÆREPLANER I SAMISK SOM FØRSTE OG ANDRESPRÅK

Læreplaner i samisk, både som første og andrespråk, er gjennomgående læreplaner for det 13-årige skoleløpet i LK06-s. Læreplan i samisk som andrespråk er nivå-basert, og har to nivåer for kompetanse og sluttvurdering: samisk 2 og samisk 3.

- Samisk 2 erstatter samisk som andrespråk i L97-S og R-94. Dette er et alternativ for elever som kan noe samisk, men som ikke behersker språket.
- Samisk 3 erstatter samisk språk og kultur i grunnskolen og kan erstatte samisk som fremmedspråk i videregående opplæring. Dette er et alternativ for elever som ikke kan noe samisk når de begynner med slik opplæring, og derfor vil ha nytte av å bruke mer tid på hvert nivå.

Elever har mulighet for å starte med samisk som andrespråk (både samisk 2 og samisk 3) på et høyere årstrinn i grunnskolen eller på videregående skole.

Elever med opplæring i samisk som første- eller andrespråk er fritatt for opplæring og vurdering i norsk sidemål. De er også unntatt for kravet om språklig fordypning (i grunnskolen) og om opplæring i fremmedspråk (jf Udir 08-09).

Her er læreplanene i samisk 1 og 2:

http://www.udir.no/Artikler/_Lareplaner/Samisk/Lareplaner-i-faget-samisk-pa-bok-mal-og-sor-lule-og-nordsamisk

SAMISK SOM FREMMEDSPRÅK

Grunnskoler kan gi opplæring i samisk som fremmedspråk. Videregående skoler kan gi opplæring i samisk som fremmedspråk både som fellesfag, programfag og prosjekt til fordypning. Elever som får opplæring i samisk som fremmedspråk, skal følge ordinær fag- og timefordeling. Opplæring i samisk som fremmedspråk kan også tilbys elever som ikke har individuell rett til opplæring i samisk.

I vurderingen av hvilken læreplan som skal brukes i videregående opplæring, må man ta hensyn til hvilken opplæring eleven har hatt på grunnskolen. Videre må man se på hvilket utdanningsprogram eleven skal begynne på.

SAMISKE LÆREMIDLER

Det er utarbeidet læremidler på nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk. Sametinget gir støtte til utarbeidelse av læremidler på de samiske språkene og har oversikt over samiske læremidler.

TILSKUDD TIL OPPLÆRING I SAMISK I GRUNNSKOLEN

Fylkesmennene i Finnmark, Troms og Nordland disponerer timer som tildeles kommuner/private skoler på grunnskolenes område.

- Krav om samisk opplæring fra elever og foreldre går til ledelsen ved egen skole.
- Skoler sender søknad om timer til samiskopplæring tjenestevei til Fylkesmannen i eget fylke.
- Kommuner/private skoler utenfor Nordland, Troms og Finnmark sender søknad om slik ressurs, tjenestevei til Fylkesmannen i Finnmark.
- Søknadsfrist for det enkelte år framgår i egne skriv fra fylkesmennene.
- Søknader, som følge av endrede forutsetninger, kan fremmes i løpet av skoleåret.

TILSKUDD TIL OPPLÆRING I SAMISK I VIDEREGÅENDE SKOLE

Elever på videregående skole som vil ha opplæring i samisk, melder fra om det til egen skole. Skolen søker og mottar refusjon for timer til samisk fra Utdanningsdirektoratet. Søknad sendes via fylkeskommunen i eget fylke.

For mer informasjon om tilskudd til samisk i grunnopplæringen samt orientering om tilskuddsordningene, se:

www.udir.no/tilskuddsordninger

Hans Ragnar Mathisen: Giellamet, akvarell, 1994, foto: Røe Foto AS/Rolf E. Røhnne.

© Hans Ragnar Mathisen/BONO

Schweigaards gate 15 B
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no

